

Carry Slee

Moederkruid

the house of books

www.carryslee.nl
www.thehouseofbooks.com

© Carry Slee, 2001
© The House of Books, 2019
Omslagontwerp: Buro Blikgoed, Haarlem
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5767 7
ISBN 978 90 443 5768 4 (e-book)
NUR 301

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Voor mijn zus

Eén

‘Jullie weten niet wat oorlog is,’ zei mijn moeder. ‘Jullie hebben geen idee hoe het is om niet vrij te zijn. In je eigen land nog wel. Dat kunnen jullie ook niet weten. Jullie hebben de oorlog niet meegemaakt. Je vader en ik wel. Wij zijn zelfs in de oorlog getrouwd. Moet je je voorstellen, midden tussen de Duitsers. We hadden gewoon niks te vertellen. Helemaal niks. De Duitsers beslisten alles voor ons.’

Over die laatste zin heb ik vaak nagedacht. Als de Duitsers toen toch alles beslisten, waarom hadden ze het huwelijk van mijn ouders dan niet verboden?

Mijn moeder was zeventien toen mijn oma haar meenam naar de kleermakerij van mijn vader. Op aandringen van mijn oma nam mijn vader mijn moeder als handwerkster in dienst. Mijn oma ging akkoord met het salaris, maar ze hield de advertenties zorgvuldig bij. Zodra mijn moeder ergens anders meer kon verdienen, zou ze haar bij mijn vader weghalen.

Het stond al van tevoren vast dat mijn moeder door de andere naaisters gepest zou worden. Zo was het altijd gegaan, al sinds ze een klein meisje was. Dat was niet de schuld van mijn oma. Die had mijn moeder er vaak genoeg op gewezen dat ze niet normaal was en zich als een malle Eppie gedroeg. En mijn

oma wist precies wat normaal was en wat niet.

Een ander vaststaand feit was dat mijn vader verliefd zou worden op mijn moeder. Mijn moeder had tenslotte lang, blond, golvend haar en daar werd hij altijd verliefd op. Meestal duurde zo'n verliefdheid niet lang.

Mijn oma was altijd op zoek naar een beter betaalde betrekking voor mijn moeder, maar op een dag stopte ze daar resoluut mee. Ze had namelijk gevraagd hoe het op mijn moeders werking. Dit was toeval, want normaal was mijn oma uitsluitend geïnteresseerd in zichzelf, en vroeg ze zoïets nooit. Nog toevalliger was dat mijn moeder, die nog nooit iets vrolijks te melden had gehad, nu mijn oma voor het eerst blij kon maken.

Ze vertelde dat er in de kleermakerij van mijn vader tussen de middag werd gekaart.

Niets had meer effect kunnen hebben. Mijn oma werd namelijk gek van mijn opa, die voor zijn beroep flessen schoonmaakte in de melkfabriek. Als hij thuis was trommelde hij met zijn vingers op tafel. Alleen onder het kaarten trommelde hij niet. De laatste jaren had hij altijd met oom Kees gekaart, de broer van mijn oma. Oom Kees was de enige die bestand was tegen het fanatieke spel van mijn opa. Heel wat vrienden en familieleden hadden het opgegeven omdat mijn opa met het mes op tafel speelde. In het koffiehuis, waar hij zijn hele weekloon vergokte, veroorzaakte hij daardoor hoogoplopende ruzies. En nu had hij oom Kees ook als maatje verloren, om een paar dubbeltjes. Oom Kees weigerde ooit nog met mijn opa te kaarten. Mijn oma had genoeg van het getrommel. Ze had een nieuwe kaartspeler nodig, en dat werd mijn vader.

Eén kopje koffie, dat hield mijn opa net vol. Dan stond hij op, en gingen ze met z'n drieën aan tafel zitten: mijn opa, mijn oma en mijn vader. Ieder aan zijn eigen kant.

Mijn moeder konden ze niet gebruiken, die speelde te traag.

Boven de tafel hing een schemerlamp. De kap werd eraf gehaald, zodat ze beter konden zien. Daarna werd het kaartkleed op tafel gelegd. Naast mijn vader lag een blocnote met een potlood. Hij moest de stand bijhouden. Mijn opa had geen geduld om de punten op te schrijven en mijn oma was niet te vertrouwen. Tussen mijn vader en mijn oma stond een asbak. Mijn opa had zijn eigen asbak.

Mijn vader haalde zijn portemonnee uit zijn zak. 'Zullen we dan maar?' Hij legde wat dubbeltjes en een paar kwartjes op het kaartkleed.

Mijn oma schrok. 'Zoveel?'

'We spelen of we spelen niet.' Mijn opa schoof het spel kaarten naar mijn vader toe, niemand kon zo goed schudden als hij. Hij hield de kaarten tussen zijn handen, legde zijn duimen erop en ritste de kaarten pijlsnel in elkaar. Trots legde hij ze weer neer.

'Zie je dat nou?' zei mijn oma tegen mijn opa.

De kaarten waren al vaak gebruikt. Sommige afbeeldingen

waren verbleekt. In de kast lag nog een ander spel, maar dat was alleen voor zon- en feestdagen.

Er werd op de blocnote gekeken wie mocht geven. Vanaf dat moment werd er niet meer gepraat.

Ze keken alle drie gespannen naar de kaarten in hun hand. Naarmate het spel vorderde, werden de kaarten met steeds meer kracht op tafel gegooid. Het tempo werd opgevoerd. Eén keer wachtte mijn oma iets te lang.

‘Wat doe je, klaverjassen of takkenbossen?’ vroeg mijn vader.

Mijn moeder zat in een hoek van de kamer en luisterde naar de radio.

Als mijn opa verloor, moest de radio zachter. Na twee potjes sprong hij op en zette de radio uit.

Mijn moeder pakte een tijdschrift.

‘Je blijft toch niet heen en weer lopen, hè?’ vroeg mijn oma.

De kamer stond blauw van de rook. Er viel een vonk van mijn opa’s sigaar op het kleed.

‘Kijk uit je doppen,’ zei mijn oma kwaad.

‘Nou vergooi ik me,’ zei mijn opa. ‘Hou dan ook je smoel, mens.’

‘Er zit een brandgat in het kaartkleed.’

‘Nou en, het is mijn kleed,’ zei mijn opa.

Mijn moeder keek lang naar haar handen die uitgespreid op haar schoot lagen. Ineens stond ze op. ‘Ik ga naar bed.’

‘Nu al?’ vroeg mijn oma.

‘Zo gezellig is het hier niet,’ zei mijn moeder.

‘Wat nou? Je zit daar toch lekker bij de radio.’

‘Die moest uit,’ zei mijn moeder.

‘Ja, als je toch naar bed gaat, hoeft-ie ook niet aan.’ Mijn oma pakte de asbak en gooide hem leeg.

Mijn moeder hield van brede, gespierde mannen met veel haar die zich soepel bewogen en goed konden dansen.

Mijn vader was een iel mannetje, dat zich houterig bewoog, niet kon dansen, en witte dunne benen en maar een paar haren op zijn hoofd had. Hij was zelfs afgekeurd voor militaire dienst omdat hij te mager was.

Al die uiterlijkheden deden er niet meer toe volgens mijn oma. Mijn moeders baas was verliefd op haar, daar moest ze trots op zijn. En dat was ze ook.

In het begin was mijn moeder nog wat wantrouwig. Waarom wilde die man juist haar hebben? Maar mijn oma, die overal verstand van had, dus ook van de liefde, wist wel waar mijn vader op afkwam. Mijn moeder had niet alleen een mooi gezicht en lang, blond, golvend haar, maar mijn vader viel vooral op het familiewapen. Mijn oma was er trots op dat ze het had doorgegeven aan haar nageslacht. De heerlijkheid: borsten. En borsten waren niet twee erwten op een plankje, of slappe theezakjes die aan het lichaam bungelden. Mijn oma wist wanneer je van borsten mocht spreken. Als je rechtop stond en je kon je voeten niet meer zien, pas dan had je borsten. Mijn oma had borsten. Haar borsten waren van een topklasse. Ze kon niet alleen de grond niet zien als ze stond, maar ook niet als ze liep. En voor wie dat

niet wilde geloven, was op zekere dag het bewijs geleverd. Ze had twee jonge katjes doodgetrapt.

‘Ja ja,’ bevestigde mijn opa vol trots het voorval. Het was zijn vrouw.

Het moet een enorm spannende tijd zijn geweest toen mijn moeder van een kind een meisje werd. Maar gelukkig begonnen ook háár borsten als kool te groeien. En al gedroeg ze zich vreemd en werd ze altijd gepest, dit maakte alles goed. Mijn oma was opgelucht. Welke moeder wil nou dat haar dochter de rest van haar leven alleen blijft? Zo zou het mijn moeder niet vergaan. Op haar zeventiende diende zich al een man aan. En niet zomaar een man: haar baas.

Mijn oma had een kaart voor het openbaar vervoer. Voor een paar dubbeltjes reed ze elke middag met de tram naar het eindpunt en weer terug. Onderweg kon ze aan de mensen in de tram haar verhaal kwijt. Deze vorm van sociaal contact beviel haar veel beter dan het onderhouden van vriendschappen. Het was geheel vrijblijvend en schepte geen enkele verplichting. Oma hoefde geen koffie en thee te serveren, wat handenvol geld kostte.

Het kwam weleens voor dat mijn oma begon te praten, en dat iemand opstond en ergens anders ging zitten, maar dat raakte haar niet. Je had altijd chagrijnen. Elke rit vond ze wel iemand die wilde luisteren.

Ze praatte over dingen waar ze vol van was. In die tijd was ze vol van de verkering van haar dochter.

Mijn oma zag het huwelijksfeest al voor zich, toen er op een ochtend een vrouw bij haar op de stoep stond.

‘Mag ik even binnenkomen?’ vroeg ze.

Het was duidelijk dat de vrouw mijn oma absoluut niet kende, anders had ze geweten dat mijn oma nooit iemand binnenliet.

‘Er broeit iets tussen mijn man en uw dochter,’ zei de vrouw. ‘Wilt u haar alstublieft bij de kleermakerij van mijn man weghalen, ik vrees voor ons huwelijk.’

Mijn oma wist niet wat ze hoorde. Was mijn vader echt met

deze vrouw getrouwd? Ze schoot bijna in de lach. Ze had het in één oogopslag gezien toen ze opendeed: kaliber strijkplank stond voor de deur. Wat dacht dat mens nou? Daar kon toch geen man gelukkig mee zijn. Mijn oma trok haar schouders extra ver naar achteren, zodat haar borsten nog indrukwekkender werden.

‘We kunnen niet allemaal geluk hebben.’ En ze deed de deur voor de vrouw dicht.

Het lange, blonde, golvende haar was voor mijn vader doorslaggevend: hij verliet zijn vrouw. Maar het ging mijn oma allemaal niet vlot genoeg. Mijn ouders hadden dan wel verkering, maar het schoot niet op. Als mijn moeder niet wat toeschietelijker werd, zou het nog uit kunnen gaan. Mijn oma besloot haar een handje te helpen door mijn ouders 's avonds alleen te laten.

‘Pas wel op,’ zei ze toen ze met haar jas aan stond. ‘Je weet wat ervan komt als je niet uitkijkt.’

Mijn opa stootte mijn oma aan. ‘En ik doe het niet nog een keer.’

‘Nee, stel je voor.’ Ze schoten beiden in de lach. Het was een onderonsje.

Het was iets waar mijn opa en oma trots op waren. Mijn oma, die haar hele leven haar benen uit haar lijf liep voor een paar dubbeltjes, had in één klap een smak geld uitgespaard. Toen ze van haar zuster hoorde hoeveel, was de kick nog groter. Haar zuster had het bij een of andere vrouw laten doen, in een vies stinkend kamertje. Dat ze geen infectie had opgelopen was een wonder. Het mens had haar nog een poot uitgedraaid ook. Mijn oma begreep haar zuster niet. Alsof het enig verschil maakte. Pijn deed het toch wel. En dan had je achteraf nog pijn in je portemonnee ook. Opa en oma hadden het helemaal zelf gedaan, met z'n tweetjes.

De twee jongste kinderen had mijn oma de straat op gestuurd. Mijn moeder mocht blijven, die hoorde of zag toch nooit iets.

Het moest snel gebeuren. In hun haast hadden ze niet gemerkt dat de slaapkamerdeur op een kier stond.

Mijn opa moest het doen, met een breipen. Mijn oma lag op bed, met haar benen gespreid, op een stuk zeil.

‘Wat sta je daar nou? Je weet toch waar-ie in moet? Lafaard,’ zei mijn oma. ‘Anders vind je het toch ook niet eng? Je weet het altijd feilloos te vinden, schiet op.’

Mijn opa wendde zijn hoofd af en duwde de breipen naar binnen. Mijn oma kneep haar ogen dicht.

‘Prikken,’ zei ze. ‘Je moet prikken.’

Mijn opa stak, maar nog veel te voorzichtig.

‘Prikken!’ riep mijn oma. ‘Je moet het kapot prikken!’

Ze schreeuwde van de pijn. Even daarna liep er bloed op het zeil.

Mijn moeder begon hard te huilen.

‘Wat heeft die nou weer?’ zei mijn oma. ‘Kom maar hier, dan kun je het zeil schoonmaken... Wat kijk je nou?’ vroeg mijn oma toen mijn moeder binnenkwam. ‘Je hebt toch weleens vaker bloed gezien?’

Twée

De slaapkamerdeur stond open. Er kwam een weeë lucht uit. Papa stak zijn hoofd door de deuropening. ‘Kom je er nog eens uit, ik heb haast.’

‘Dan ga je toch,’ zei mama.

‘Dat kind is jarig.’ Papa ijsbeerde door de kamer. Ik hoorde mama uit bed stappen.

‘Zes jaar geleden was je ook aan het werk,’ zei ze. ‘Je hebt je personeel niet eens weggestuurd. Je liet me gewoon in mijn eentje bevallen.’

‘Nou en,’ zei papa. ‘Het ging toch goed?’

‘Ach man, je hebt geen idee wat ik heb doorgemaakt. Het bed stond tegen de muur van het atelier. Ik kon de handwerksters zelfs verstaan.’

‘Dan had je nog wat afleiding,’ zei papa.

‘Afleiding? Weet je wel wat je zegt? Dat je die handwerksters en machinestiksters nou liet doorwerken, maar die kleermakers had je weg moeten sturen. Ik wed dat ze me konden horen zuchten. Die weeën waren vreselijk. En ik durfde niet eens te gillen. Ik was beter af geweest in het ziekenhuis. Je hebt de zuster alles laten opknappen. “Knijp maar in mijn arm,” zei ze. Dat arme mens had een blauwe arm toen het voorbij was.’

Ik telde samen met Elsje de wijnballen. Het waren er vijfenvier-
tig, precies genoeg.

‘Kunnen we nu die verjaardag gaan vieren?’ vroeg papa geërgerd. ‘Nou weet ik het wel.’

‘Jij weet helemaal niks. Jij kunt nooit weten hoe eenzaam ik me gevoeld heb. Toen dat kind was geboren, kwam je niet eens kijken. Ik lag daar maar. De zuster had je al twee keer geroepen en toen ging ze je halen. “U hebt een dochter, hoor,” zei ze. Dat mens wist niet wat ze meemaakte. Je nam niet eens de moeite om te komen.’

‘Wat viel er nou aan te zien,’ zei papa. ‘Weer een meid. Ik wou een jongen, dat wist je toch?’

‘Je doet net of het mijn schuld is,’ zei mama. ‘Ik had ook veel liever een jongen gehad. Of eigenlijk wou ik helemaal geen kind meer. Ik had met jou nooit kinderen moeten nemen. Je hebt me er helemaal alleen voor op laten draaien en dat doe je nog steeds. Elke avond zit ik hier in m’n eentje. Wacht maar tot ik van ellende in mijn graf lig, dan sta jij er alleen voor.’

Ik had een trommel gevonden, maar de wijnballen pasten er niet in.

‘We hadden nooit een tweede kind moeten nemen,’ zei mama. ‘Ons huwelijk was toen al een kruis.’

‘Als het een jongen was geweest, was alles anders gelopen,’ zei papa.

Mama knikte. ‘Het is ons lot geweest.’

Ik keek naar de trommel, die veel te klein was, en ik moest huilen.